

A SZÁZÉVES VILÁGÍTÓTORONY

(AZ ÉRSEKÚJVÁRI GIMNÁZIUM JUBILEUMI ÜNNEPSÉGEI.)

ÍRTA:
MAJOR JÓZSEF

ÉRSEKÚJVÁR, 1943.

KÜLÖNLENYOMAT A GIMNÁZIUM 1942-43. ÉVI ÉVKÖNYVÉBŐL

A SZÁZÉVES VILÁGÍTÓTORONY

(AZ ÉRSEKÚJVÁRI GIMNÁZIUM JUBILEUMI UNNEPSÉGEI)

**ÍRTA:
MAJOR JÓZSEF**

ÉRSEKÚJVÁR, 1943.

KÜLÖNLENYOMAT A GIMNÁZIUM 1942-43. ÉVI ÉVKÖNYVÉBŐL

Nagy napra virradt Érsekújvár városa 1842. október hó 2-án: e napon nyitották meg fényes ünnepek közepe a város első középfokú iskoláját, az úgynevezett kisközpontot. A megnyitáson nemcsak a város apraja-nagyja, de a közeli és távolabbi környék lakossága is résztvevett, sőt még az ország messzebbfekvő vidékeiről is jöttek érdeklődők, hogy tanui lehessenek a kis mezőváros polgársága örömeinek és boldogságának. Ez az öröm és boldogság tényleg nagy volt, mert hiszen hosszú és fáradságos munka, sok áldozat és ezernyi akadály leküzdése után került csak sor az iskola engedélyezésére és megnyitására. Háromszor utasította vissza V. Ferdinánd császár és király az érsekújvári polgárok kérését, de az egykori kuruc hősök és ősök kezei leszármazottai nem estek kétségbe, s negyedszerre, újabb áldozatot hozva és az utolsó akadályt is elhárítva, mégis kikényszerítették az uralkodótól az iskola engedélyezését. S a megnyitás napján jogos önérzettel tekinthettek az új iskola bejárata fölött lévő vörös márványablakra, amelybe ez a díszítő volt bevéve:

A KÖZJÓT SZERETŐ POLGARSÁG ALDOZATÁBÓL ALLOK AZ IFJÚSÁG JOBB NEVELÉSE MIATT.

Valóban, az iskolát a város polgárságának áldozatkészsége hozta létre, azzal a céllal, hogy ott e város és a környék ifjúságának jobb nevelésén munkálkodjanak.

Azóta, — az iskola megnyitása óta, — éppen száz esztendő telt el. Száz év ugyan a történelem nagy fejlődési vonalában nem valami hosszú idő, egy intézmény életében azonban már jelentős időtartam. Különösen az 1842—1942 között eltelt száz évre érvényes ez a megállapítás, mert hiszen alig van nemzetünk életében még egy olyan mozgalmas időszak, amely annyi örömet és szenvedést, oly sok felemelő eseményt és borzalmas csapást hozott volna a magyarságra, mint éppen ez a száz év. Ebbe az időszakba esik a reformkor legtöbb eszméjének megvalósítása, a dicsőséges 1848—49-es szabadságharc, a súlyos elnyomást hozó Bach-korszak, az uralkodó és a nemzet kiegyezése, az ország ezeréves fennállását megünneplő millennium, a borzalmas első világháború, a húsz évig tartó cseh megszállás, majd a boldog hazatérés, végül az elsónél is borzalmasabb második világháború. Mindezeket az eseményeket az iskola is megérezte, s ha a nemzet hajója jobb vizeken vitorlázott, az iskola életében is felemelkedés és fejlődés volt érezhető, a nemzetre zúduló csapások azonban a gimnázium munkáját is megbénították, vagy legalább is akadályozták. De az iskola a viharokkal és szenvedésekkel teli időkben is megállta a helyét és teljesítette nemes nevelői hivatását. Évről-évre bocsátotta ki magából a sok-sok diákot, akik aztán nemcsak a városnak és környékének, de az egész nemzetnek az életében is vezető és irányító szerepet töltöttek be.

És most, amikor annyi hányatás és szenvedés után az iskola eljutott alapításának századik évfordulójához, illő volt, hogy erre a ritka jubileumra mindazok eljőjenek, akiknek csak valami közük és kapcsolatuk is volt ehhez az iskolához. Eljöttek az iskola volt tanítványai, az öregdiákok, és a mostani tanulóifjúság, hogy leróják a szeretett Alma Mater iránt érzett hálájukat, de ott voltak az ország, a megye és a város kiküldöttei is, hogy méltassák az iskola érdemeit, értékeljék nevelői munkásságát. És illő, hogy a krónikás hűségével mi is megörökítsük ezeknek a felejthetetlenül szép ünnepegeknek a lefolyását, az azokon elhangzott beszédeket és megnyilatkozásokat, amelyek mind-mind ennek az iskolának küzdelmekkel teli életét és nagy jelentőségét hangsúlyozták ki. Tesszük ezt azért is, hogy az iskola következő száz esztendejének ifjúsága erőt és biztatást merítsen ezekből a megnyilatkozásokból, és megismervén az első száz év ifjúságának nehéz és küzdelmes életét, eszményekért való lelkesedését, áldozatos munkáját, ő is az elődök nyomdokain haladjon, hogy így egy folyton emelkedő, töretlen egyenes vonal jelezze az iskola fejlődését, életrevalóságát és jelentőségét.

Az előkészületek.

A jubileumi ünnepegeket hosszas és fáradságos előkészítő munka előzte meg. Még az előző, 1941—42-ik iskolaév folyamán alakult meg az iskola igazgatójának, M r e n n a J ó z s e f tanügyi főtanácsosnak a vezetésével egy előkészítő bizottság, amely, legalább főbb vonásokban, már jóelőre kidolgozta a jubileumi ünnepegek programját. Sajnos, a háborús idők és nehézségek sok szép felmerült terv megvalósításának útját állták. Így először is csak egy napra lehetett az ünnepegeket méretezni, mert a rossz vasúti közlekedés és az elszállásolási nehézségek miatt az ünnepegre jövő öregdiákoktól és érdeklődőktől nem lehetett megkívánni, hogy olyan hosszú időt szakítsanak maguknak az ünnepegen való részvételre. Ezért a jubileumi programot egy napra kellett összesűriteni, s a nehéz háborús viszonyoknak megfelelően teljesen le kellett egyszerűsíteni. De ugyanakkor azért arra is ügyelt az előkészítő bizottság, hogy a jubileumi ünnepegek mégse legyenek szárazak és megszokottak, hanem némi élményt is nyújtsanak a megjelenteknek. Ezeknek a szempontoknak a figyelembevételével állította tehát össze a bizottság a műsort.

Ezt a műsortervezetet aztán az intézet igazgatója az Érsekújvárotti és a közeli környéken élő és több alkalommal is összehívott öregdiákok elé terjesztette, akik az elgondolásokat mind elfogadták, sőt maguk is felvetettek néhány új tervet és ötletet. Ezeknek jó részét az ünnepegek alkalmával meg is valósították.

A hosszas megbeszélések és előkészítő munka eredményeképpen végül is az a terv kristályosodott ki, hogy a tulajdonképpeni hivatalos jubileumi ünnepeg 1942. október hó 4.-én, vasárnap, délelőtt lesz, míg az esetleg már előző napon, szombaton, délután érkező öregdiákok és érdeklődők tiszteletére ünnepi hangversenyt rendez az intézet. Ezt megelőzően pedig, szombaton délután, megnyitják az iskola százéves multját bemutató kiállítást.

Az öregdiákok érkezése.

Már a szombaton, október hó 3-án reggel Érsekújvárba érkező idegen is észrevehette, hogy a városban valami nagy esemény készül. Az állomást a város szívével összekötő két utcának, a Széchenyi és Horthy Miklós utcáknak a házai mind fel voltak lobogózva, s mintha a forgalom is élénkebb lett volna, mint máskor. Valami ünnepi hangulat volt érezhető a városban. Az utcákon és a vá-

ros főterén itt is, ott is ünnepi, fekete ruhába öltözött kisebb-nagyobb csoportokat lehetett látni, amint nézegetik a város régi, vagy újonnan emelt épületeit, s szinte egész délelőtt fáradhatatlanul róják az utcákat. A reggel vagy kora délelőtt érkezett öregdiákok voltak ezek, akik most ismerkedtek újra a rég nem látott várossal, és elevenítették fel a sok régi szép emléket, amelyek a város egy-egy épületéhez, vagy kis házához fűzték őket.

A koradélutáni órákban aztán még élénkebb lett az öregdiákoknak ez az áramlása. A vonatok szinte ontották magukból a népes diákcsoportokat, úgy-hogy négy óra felé már tarkállott a gimnázium udvara és előkertje a sok öregdiáktól. Megható látvány volt, amikor harminc, vagy negyven, vagy esetleg még ennél is több év eltelte óta egymást nem látó osztály- és diáktársak találkoztak itt össze az iskola udvarán, s járták körül a rég nem látott Alma Matert. Nem egy öregdiák szemében a boldogág és meghatódottság örömkönnyei csillogtak a viszontlátás pillanatában, mikor belépett az iskola kapuján, s az előcsarnokban, vagy az udvaron együtt találta egykori diáktársait, néhány öreg tanárát, s kezét szoríthatott velük.

Mikor a szép számban egybegyűlt öregdiákok túlestek a viszontlátás örömein, felvonultak az intézet rajztermébe, hogy résztvegyenek az iskola százéves történetét bemutató kiállítás megnyitásán.

A „Százéves gimnázium” kiállítás.

A tágas rajzterembe belépő öregdiákokat kedves látvány fogadta. A terem falai tele voltak kisebb-nagyobb festményekkel, fényképekkel és különféle tárgyakkal, a teremben elhelyezett asztalokon és vitrinekben pedig az iskola múltjának ezernyi kis emléke és dokumentuma volt látható.

Thain János c. gimn. igazgató, az iskola jeles rajztanára és a kiállítás gazdag anyagának fáradságot nem ismerő összegyűjtője nyitotta meg a kiállítást, s üdvözölte néhány keresetlen szóval a megjelent öregdiákokat. Majd ő maga vezette végig az érdeklődőket a termen, és kísérete szakszerű magyarázattal a kiállítás egyes részleteit.

A bejáratától balra lévő falon felfüggesztett festmények és rajzok a régi Érsekújvárt mutatták be. A város egy-egy régi épülete, sajátos építkezési háza és kapuja, a régi gimnázium és a mostani gimnáziumnak a régi helye, a Nyitra folyó és a Berek egy-egy kedves s az öregdiákoktól sokat látogatott romantikus részlete, a régi újvári népviselet és népművészet volt látható ezeken a képeken. A bejáratától jobbra eső falon a negyvennyolcas idők elevenedtek meg a kiállított tárgyak, festmények és rajzok nyomán. Külön helyet kaptak az iskola volt kiváló tanulóiról készült festmények és fényképek, míg egy másik részt Pázmány Péternek, az iskola névadójának és Érsekújvár nagy mecénásának szentelt a neves kiállító.

A teremben lévő asztalokon régi értesítők, iskolai naplók, — köztük az iskola első: 1842—43-ik évi osztályozó naplója, — régi gimnáziumi jegyzőkönyvek és az iskola tanulóit által kiadott különféle folyóiratok voltak láthatók. Ugyancsak itt volt kiállítva az a rengeteg kisebb-nagyobb fénykép, amelyek az iskola régi igazgatóit, tanárait, vagy egész tanári karát, az intézet egykori híres tornászait és tornaversenyeit ábrázolták. A megjelent öregdiákok egymásután ismertek rá régi diákéletük egy-egy kedves jelenetére és eseményére, meghatva álltak meg egyik-másik kedves tanáruk fényképe előtt, kíváncsian lapozgattak bele a régi iskolai naplókba és értesítőkbe, úgyhogy a kiállítás megtekintésével nemcsak az iskola régi életét és múltját ismerték meg, de szinte beleképzelhették magukat a régi diákéletbe és iskolába, s ha csak rövid időre is, de léleken újra diákok lehettek.

A jubileumi hangverseny.

A kiállítás megtekintése után az öregdiákok a városi Közművelődési Házba vonultak, ahol az intézet hangversenyt rendezett a tiszteletükre. Ekkorra a terem már teljesen megtöltötte a közönség, úgyhogy az öregdiákok megjelenésével zsúfolásig megtelt a terem. A közönség soraiban ott voltak a város és a vármegye, valamint a különféle polgári és katonai hatóságok és egyesületek képviselői is.

Fél hat órakor kezdődött meg a hangverseny, és a következőképpen zajlott le:

1. Szózat.
2. Mrenna József tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgató üdvözlő beszéde.
3. Erkel: Bánk bán című operájának nyitánya. Játssza a gimnáziumi zenekar. Vezényel: Vas Károly tanár.
4. Dr. Dütsch Ottó polgármesterhelyettes Érsekújvár megyei város nevében üdvözlő a megjelent öregdiákokat.
5. Liszt: Ünnepi dal és Kodály: Ének Szent István királyról. Éneklő a gimnáziumi énekkar. Vezényel: Dr. Sierácki Artúr énektanár.
6. Övedi Lászlónak, az iskola volt növendékének verse: A mi sorsunk. Szavaltja: Hortobágyi Antal I. a. oszt. tanuló.
7. Gunda Jenő pápai kamarás, az iskola volt tanítványának ünnepi megemlékezése a százéves gimnáziumról és a régi diákeletről.
8. Ernst Fischer: Az Alpoktól délre c. szvitje és különféle indulók. Játssza a Légierők zenekara. Vezényel: Doroszlay Károly, az intézet volt növendéke.

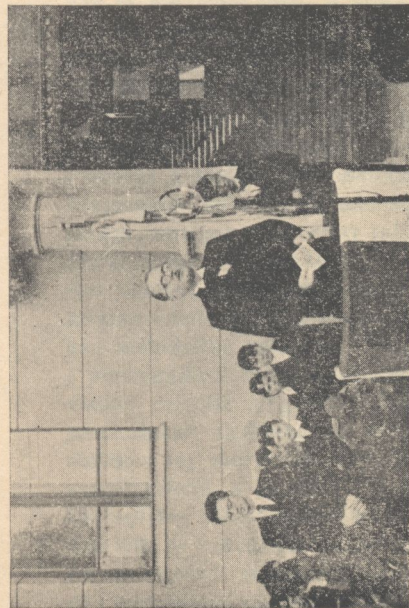
S z ü n e t .

9. Kodály: Hány János, közzene. Játssza a gimnáziumi zenekar. Vezényel: Vas Károly tanár.
10. Szöke Istvánnak, az iskola volt diákjának verse: A százéves gimnázium. Szavaltja: Bircsák József VIII. a. oszt. tanuló.
11. Liszt: In domum Domini ibimis. Éneklő az ifjúsági énekkar. Vezényel: Dr. Sierácki Artúr énektanár.
12. Szilárd Jánosnak, az iskola volt egykori tanítványának: »Jómadarak vendégségben« című novelláját az író akadályoztatása miatt felolvassa: Dr. Sierácki Artúr.
13. Chopin: Es-dur keringő, Berlioz: Rákóczi induló és különféle katonai indulók és dalok. Játssza a Légierők zenekara. Vezényel: Doroszlay Károly.
14. Himnusz. Előadja az ifjúsági énekkar és zenekar.

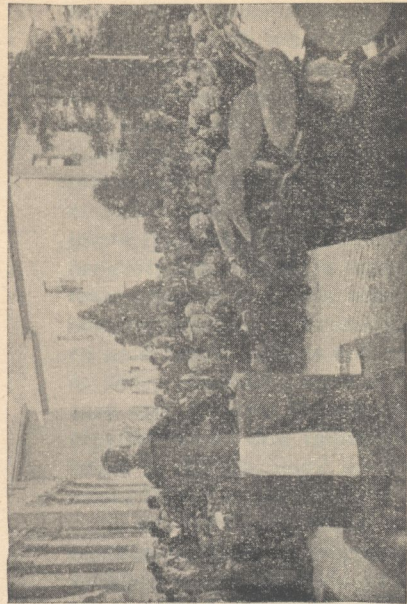
A hangversenyen elhangzott lendületes üdvözlő és ünnepi beszédek főbb gondolatait az alábbiakban adjuk:

Mrenna József tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgató a megjelent közönség és az öregdiákok őszinte szívből jövő üdvözlése után a százéves gimnázium életéről és jelentőségéről beszélt. Rámutatott arra, hogy ez az iskola száz év alatt hervadhatatlan érdemeket szerzett az ifjúság erkölcsi, szellemi és nemzeti nevelésével. Olyan ifjúságot nevelt és bocsátott útjára minden évben, amely az élet nagy viharai-
ban is megállta a helyét, és nagy hasznára volt a nemzetnek. Hálát adhatunk az isteni Gondviselésnek, hogy olyan hosszú idő viharai és szenvedései közepette is megtartotta, sőt felvirágoztatta ezt az intézetet, s hogy megülhetjük ezt a ritka jubileumot. Köszönetet mondott a Szent Ferenc-rend atyáinak is, akik ott álltak az iskola bölcsőjénél, s végezték az út-

Jelenetek a jubileumi ünnepekről.

Csaplovics József tanker. kir. főigazgató beszélik.

Mészáros János érseki helynök, pápai protonotárius ünnepi beszédet mond.

Az igazgató üdvözli a vendégeket.

Érsekujvár polgármesterének üdvözőlő beszéde.

törés, majd éppen félszáz esztendőn keresztül az iskola kifejlesztésének nehéz munkáját. Az ő vezetésük alatt élte végig az iskola a szabadságharcot és a Bach-korszakot, majd a kiegyezés és a felújulás boldog éveit. A ferences atyák után világi tanárok vették át az iskola vezetését, s a száz év második felében ők irányították az iskola életét és munkáját. Ez az ötven esztendő sem volt kevésbé mozgalmas és megpróbáltatásokkal teli, mint az első. A millenniumi boldog békekorszak és az iskolának főgimnáziummá való kifejlesztése, valamint a mostani, új épületbe való költözése után rászakadt az intézetre az első világháború ezernyi szenvedése és nélkülözése, amit még betetőzött az iskolának idegen uralom alá való jutása. Húsz évig nyögte az iskola a cseh igát, de a hosszú húsz éven át elhangzott sok könnyörgés eredményeképpen mégis megélt a boldog felszabadulást. A hazatérés után az iskola Pázmány Péternek, Magyarországnak nagy primásának és Érsekújvár neves jótévőjének nevét vette fel. Azóta éli az örömteli fejlődés boldog éveit, úgyhogy most e nevezetes évforduló és ünnep alkalmával töretlen hittel és teljes bizalommal tekint az elkövetkező száz év elébe. Beszédének végén még hálás köszönetet mondott az öregdiákoknak, akik fáradságot nem ismerve az ország legtávolabbi vidékeiről is eljöttek, hogy jelenlétükkel emeljék az Alma Mater nagy ünnepének fényét és jelentőségét.

Dr. Dütsch Ottó polgármesterhelyettes a város polgárságának nevében üdvözölte a megjelent közönséget és főleg az öregdiákokat. Beszédében a százesztendő gimnázium nagy jelentőségét méltatta, s rámutatott arra, hogy tulajdonképpen a gimnázium alapításával vált igazán Érsekújvár városa a Kis Magyar Alföld középpontjává és a magyarságnak fontos szellemi bástyájává. Hosszú éveken keresztül a legszorosabb kapcsolat állott fenn a város és iskolája között, hiszen egészen 1925-ig a város volt az intézet fenntartója, de az államosítás után is figyelemmel kísérte életét és munkáját. A város polgárságának áldozatából jött létre ez az iskola, s ezt az áldozatot az intézet ezerszeresen fizette vissza a városnak és polgárságának. A ritka szép évfordulót megért iskolának csak azt kívánja a város vezetősége és polgársága nevében, hogy továbbra is azzal a régi hittel és lelkesedéssel végezze munkáját, amellyel száz éven keresztül végezte, s akkor az iskola pályája továbbra is felfelé fog ivelni.

Gunda Jenő pápai kamarás beszédének elején rámutat arra, hogy néhány emlékforgácsot szeretne boldog diákkorából összeszedni, s azokat a hangverseny hallgatósága elé tárni, hogy az ott jelenlévő öregdiákok szívében az emlékek hatására fellobbanjon a hála és szeretet lángja, amelyet most érett fejjel és öszülő hajjal éreznek a jubiláló Alma Mater iránt. Mindenekelőtt azonban azoknak a még élő, de nagyobbrészt már elhunyt szülőknél mond hálás köszönetet, akiknek áldozatos gondoskodása lehetővé tette, hogy átlépheték az iskola küszöbét, s itt az iskolában emberekké válhattak. Majd az iskola régi tanárait veszi sorra, s mindegyikről mond élményei alapján néhány kedves szót, s találó szavakkal rajzolja meg alakjukat, méltatja érdemeiket, áldozatos nevelői munkájukat. Lelkeshangú beszédének további részében az iskola belső életében oly nagyjelentőségű és a diákok lelkében mély nyomokat hagyó eseményekről, a március 15-i és október 6-i ünnepélyekről, s a velük kapcsolatos fátylászmenetekről és tüzes szónoklatokról, az áhítatos búzaszentelő és keresztjáró körmenetekről, a régi boldog idők majálisairól és tornavizsgáiról emlékezik meg a szónok. Az őszintén átélt élmények gazdag tárházából táplálkozó és nem egy öregdiák szemébe könnyeket kicisáló tüzes beszéd befejezéséül a következőket mondotta a jeles előadó:

»Tisztelettel és szeretettel köszöntjük iskolánk jelenlegi igazgatóját és az ő vezetése alatt működő s példát mutató jeles tanári kart. Most ő eléjük helyezük el régi iskolánk és áldott emlékü tanáraink iránt érzett minden hálánkat és szeretetünket. Adja a Mindenható, hogy ők és utódjaik az új évszázadban is törhetetlen hitben, magyar lélekkel, sikeresen és eredményesen nevelhessék ifjúságunkat édes magyar hazánk fölvirágoztatására! Titeket pedig, jelenlegi kedves diáktestvéreimet arra kérek, hogy szent örökség gyanánt vegyétek át tőlünk százéves iskolánk iránt érzett szeretetünket és hálánkat, őrizzétek hűséges magyar lélekkel, és maradéktalanul adjátok át utódaitoknak.«

A hangversenynek nagy sikere volt. Nemcsak az elhangzott magasszárnyalású beszédekét fogadta a megjelent közönség nagy tetszéssel, de lelkes tapsal jutalmazta a hangverseny mindenegyres számát. Különösen a Légierők országszerte híres és Érsekújvárott először szereplő zenekara aratott nagy sikert, úgyhogy a sok lelkes tapsra a zenekarnak mindkét fellépése alkalmával több ráadást is el kellett játszania.

A hangverseny után az iskola öregdiákjai és tanárai még hosszú ideig maradtak együtt és elevenítették fel az elmúlt idők ezernyi apró eseményét és emlékét, a régi érsekújvári diákélet sok-sok derűs percét és epizódját.

* * *

Másnap, október hó 4-én reggel derűs őszi napra ébredt a város. Mintha csak az ég is a jubileumi ünnepegeknek kedvezett volna, tiszta és derűlt volt. Sőt még a máskor bágyadt őszi nap is pazarul szórta sugarait az ébredő városra és a jubiláló iskolára, amelyet a szorgalmas és ügyes diákkezek az előző nap késő délutánján és vasárnap kora reggel ünnepi köntösbe öltöztettek. Hatalmas, zöld gallyakból font füzérek vették körül az iskola bejáratát és a bejárat mellett fekvő ablakok párkányait. A bejárat fölött két hatalmas évszám hirdette, hogy fennállásának századik évét ünnepli az iskola. Mintha az előkert üde-zöld pázsita és bokrai is ünnepeltek volna ezen a napon, sokkal szebben csillogtak a reggeli napfényben, s a feldíszített iskolaépülettel együtt valami méltóságos, ünnepi hangulatot árasztottak magukból.

A diákok, öregek és fiatalok, már a kora reggeli órákban kezdtek gyülekezni az iskola udvarán. A reggeli vonatok az öregdiákok újabb csoportjait hozták Újvárho, úgyhogy mikor az istentiszteletre való indulásra került a sor, az intézet mostani tanulóifjúsága és az öregdiákok teljesen megtöltötték a különben eléggé tágas iskolaudvart. Megható látvány volt, amikor az egyes évfolyamok diákjai, a jelenlegi kis elsősöktől kezdve egészen a negyven-ötven évvel ezelőtti Érsekújvárott végzett öregdiákokig sorba álltak az iskola zászlaja után, s hosszú menetben megindultak a plébánia-templomba, hogy hálát adjanak a Mindenhatónak azért a kegyelemért, hogy megengedte nekik élni ezt a szép napot, s résztvehettek az iskola nagy ünnepén. Ugyanebben az időben az iskola evangélikus és református tanulói is ünnepi istentiszteleten vettek részt.

Az ünnepélyes szentmise és istentisztelet után az iskola ifjúsága és az öregdiákok visszatértek a gimnáziumba, ahol a már teljes díszben ragyogó épület előtt sor került a tulajdonképpeni jubileumi ünnepségre, s ennek keretében a jubileum alkalmával felállított két emléktábla leleplezésére. Már az ünnepély megkezdése előtt szépszámú közönség töltötte meg az előkertet, úgyhogy a templomból jövő és az iskola bejárata előtt felálló öregdiákokkal és tanulóifjúsággal együtt hatalmas tömeg hallgatta végig az ünnepélyt.

Az emléktáblák leleplezése.

Az ünnepség első számaként a Légierők zenekarának kíséretével a megjelent közönség a Hiszekegyet énekelte el. Ezután M r e n n a J ó z s e f tanügyi főtanácsos, az iskola igazgatója lépett az emelvényre, hogy üdvözzölje a megjelenteket és megnyissa a jubileumi ünnepélyt:

Beszédének elején néhány keresetlen szóval köszöntötte a megjelent hivatalos kiküldötteket, az öregdiákokat és a szépszámú ünnepelő közönséget. Majd arról a nagy örömről beszélt, amely ebben az ünnepi pillanatban az iskola minden volt és mostani diákjának és tanárának szívét betölti. Hálát adhatunk az isteni Gongviselésnek, hogy megélhettük ezt a szép napot s tanui lehetünk a mindannyiunk által oly forrón szeretett és nagyrabecsült Alma Mater felemelően szép ünnepének. Hosszú és szenvedésekkel teli rögös út vezet az alapítástól a mai nagy napig, de éppen ezek a megpróbáltatások teszik a mostani ünnepet szebbé és magasztosabbá, őszintébbé és bensőségebbé. Néhány mondatban rövid visszapillantást vetett az iskola eseményekben gazdag multjára, s megrajzolta annak egyes hősi korszakait. Azután a két emléktáblának a leleplezésére tért rá, amelyekkel az iskola és tanulóifjúsága maradandó emléket akar állítani ezeknek a jubileumi ünnepségeknek. Az egyik emléktábla az intézet alapítási emléktáblája, amelyet ennek az épületnek az emelésekor helyeztek el az előcsarnokban, s amelyet húsz évvel ezelőtt a csehek levertek s darabokra törtek. Most újra visszakerül régi helyére és örök időkig fogja hirdetni, hogy ennek az intézetnek a falai között nem a rombolás és gyűlölet, de az építés és megértés szelleme lakozik, hogy ez az iskola mindenkor a keresztény és magyar szellemben nevelt ifjúság végvára volt, s az is marad a jövőben. A másik táblán az iskola hősi halottainak nevei állnak. Azoknak a nevei, akik a legdrágábbat, az életüket áldozták fel a haza oltárán, s szereztek ezzel hervadhatatlan babért és őszinte megbecsülést az iskolának, az iskola szellemének és nevelői munkájának. Most az iskola akarja leróni irántuk érzett őszinte háláját, s nevüket aranyozott betűkkel véseti az emléktáblába, hogy mindennap figyelmeztessék az előttük tisztelgve elvonuló ifjúságot kötelességük minden körülmények közt való teljesítésére.

A nagy figyelemmel végighallgatott üdvözlő szavak után az igazgató felkérésére dr. M é s z á r o s J á n o s apostoli protonotárius kanonok, az iskola volt diákja lépett az emelvényre, hogy megtartsa a két emléktáblát leleplező ünnepi beszédét. A magasszárnyalású és mélyenszántó gondolatokban gazdag beszéd gondolatmenetét és főbb részleteit az alábbiakban közöljük:

»Az Isten-házában felszállott az oltárról a hála-áldozat azért a sok-sok kegyelemért, amelyet az Egek Ura száz esztendőn keresztül halmozott erre az iskolára. Most pedig egybegyűltünk itt az intézetben, hogy egy kissé elmélkedjünk a mai ünnep nagy jelentőségéről.

Az Igazgató úr Óméltósága felkérésére igaz örömmel vállaltam az ünnepi beszéd megtartását. Mindazonáltal arra kérem Önöket, mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim, hogy ne várjanak tőlem magasröptű szónoklatot, mert én úgy fogom fel a reám bízott feladatot, hogy itt nem díszes szóvirágok, hanem inkább egyszerű és közvetlen, őszinte és bensőséges szavak kelljenek. Olyan beszéd van itt helyén, mint amelyen a gyermekek szólnak akkor, amidőn hosszú távollét után egyszer újra visszatérnek a szülői házba. Mi, újbárá öregdiákok, úgy jöttünk ide ebbe az iskolába, mint apánk, mint édesanyánk hajlékába. Hiszen egyszer régen, ki negy-

ven, ki ötven, ki pedig hatvan évvel ezelőtt mint kis fiú ült ennek az iskolának a padjaiban, és gyermeki alázattal és figyelemmel hallgatta azt az Igét, amely bennünket oktatni, nevelni volt hivatva. Hát ezekbe a gyermekekébe, ebbe a serdülő korba akarunk most visszazállani az emlékezés színes szárnyain.»

A bevezető üdvözlő szavak után az anya és a család jelentőségéről beszélt a szónok. Mindkét fogalmat nemcsak vérségi, fizikai, de erkölcsi, lelki és szellemi alapon is felfoghatjuk. Ez utóbbi értelemben beszélhetünk Alma Materről, erről a mi közös, tiszteletreméltó anyánkról, és a mi nagy családkról, az iskoláról. Ebben a családban történt meg tulajdonképpen a serdülő gyermek egyéniségének és jellemének kialakítása, az életre és a megoldandó nagy feladatokra való előkészítése. Ezt a hatalmas jellemnevelő és életreélőkészítő munkát csak most, érett fejjel tudja az ember igazán értékelni, csak most érzi át igazán annak a hálának a mélységét, amelyet az iskola volt tanítványai éreznek a százéves intézet iránt.

Majd azoknak az emlékéit idézte fel a jeles szónok, akiknek az iskola tanítványai a legtöbbet köszönhetnek. Elsőnek Zibrinyi József volt érsekújvári tanítónak a nevét emelte ki, akinek kezdeményezésére és hosszú utánjárására jött létre tulajdonképpen az intézet. Ezután az alapító és az intézetben ötven éven át tanító ferences atyák érdemeit méltatta, s a kiválóbbakat névszerint is megemlítette, megrajzolta tiszteletreméltó alakjukat és nemes nevelői munkásságukat. Ugyancsak nagy elismeréssel szólt a szónok az iskola azon korszakáról is, amikor világi tanárok vezetése alá került az intézet, s amikor az iskolának főgimnáziummá való kifejlesztésére is sor került. Ezután az iskola tanári karának és tanulóifjúságának mostani feladatairól és munkájáról beszélt:

»Ki ne érezné a mai vérzivataros korban, amelyen most az emberiség átvergődik, hogy új időknek kell reánk felvirradniok, és hogy ezekben az új időkben a magyarságra, ha meg akar állni ebben az ezeréves hazában, súlyos, nagy feladatok várnak. Mint már annyiszor a történelem folyamán, nemzetünknek újból meg kell vívnia ezért a földért, meg kell küzdenie elsősorban lélekkel, tudással, műveltséggel, szellemi fegyverekkel. Mert szellemi, lelki fegyverekkel is folyik itt a harc a magyarságért, a magyar ifjúságért, a magyar nyelvért. Ebben a küzdelemben kimagasló szerep vár a magyar iskolára, erre a mi százéves magyar gimnáziumunkra. A magyar iskolának feladata, hogy belesugározza az ifjú lelkekbe a magyar műveltséget, tudományt és művészetet. Vigye bele a szívekbe a magyar népnek, a magyar földnek a szeretetét, de legelsősorban az ősök tiszteletét és a hűséget a szentistváni Magyarországhoz és a szentistváni keresztény eszmékhez, a keresztény családhoz, a keresztény nemzethez.

Ilyen főséges fényben látom én ragyogni a cseh rabságból az édes haza kebelére megtért szülővárosom, Érsekújvár, százéves gimnáziumának feladatát. Ezért az öregdiákok nevében tisztelettel és szeretettel köszöntöm ezen a jelentős évfordulón az Alma Matert. Köszöntöm Benne lelki Anyánkat, aki már kora gyermekkorunkban fölkarolt és magához ölelt, tanított, oktatott, Isten imádására, embertársaink szeretetére, hazánk és nemzetünk iránt való kötelességeinkre nevelt bennünket. Köszöntöm az intézet tanári karát, melynek az a magasztos feladat jutott, hogy a második évszázad küszöbén fönntartsa, és ha lehetséges, még emelje az intézet színvonalát, belső szellemi értékeit. A tanári kar élén mély tisztelettel üdvözlöm az Igazgató úr Öméltóságát, aki immár harminchétféle éve áll a tan-

ügy buzgó, odaadó szolgálatában, s ebből harmincegy esztendő t szentelt a mi Alma Materünknek. A Mindenható áldását kérem a tanári kar mindenegybes tagjára, hogy lelkük teljes odaadásával szeressék nemes hivatásukat, melyért a világ részéről oly kevés elismerést és hálát remélhetnek. Találják meg vigasztalásukat, elégtételüket és örömeiket fonséges hivatásuknak: az ifjú lelkek építésének magasztos munkájában.»

Ezután lendületes szavakkal fordul az intézet mostani ifjúságához. Emlékezteti őket arra, hogy az a város, amelynek százéves iskolájába most járnak, nagyon fontos szerepet játszott a magyarság történetében. Hosszú éveken keresztül volt végvár s az ország fennmaradásáért folytatott véres harcok színtere, de a harcok elmúltával a békés, építő munkának is helyet adott falai között:

»A város, amelyben tanultok, multjában és jelenében kettőt hirdet nektek: harcot s egyben békés munkát, és mind a kettőben: a harcban és a békés munkában egyaránt komoly, szent áldozatkészséget.

Harcról, háborúról, háborúban kiontott ifjú vérről beszél az az emléktábla is, amelyet most, Alma Materünk fennállásának százéves ünnepén, intézetünk falába helyezünk. Ifjú hősookról beszél ez az emléktábla, akik ebből az iskolából kikerülven, a világháború idején életüket áldozták a hazáért.

Álljon itt ez az emléktábla és hirdesse hős nevük dicsőségét!

Ne kérdezzétek most, hozott-e dicsőséget, jobblétet, boldogulást a hazának az ő elmúlásuk. Mi keresztény hittel hiszünk az áldozatban, az áldozatnak tisztító, megváltó erejében. Az ő hősi véráldozatuk sem volt hiába. Nem volt hiába az utódok előtt, akik az ő példájukból tanulnak majd önfeláldozást. De nem volt hiába az igazságos Isten előtt sem, aki Krisztus kiontott véréért váltságul bocsánatot adott a világnak. Ő nem vehet meg egy csöpp vért sem, amelyet a szeretet-sugallta hősi bátorság ontott ki. S ha talán sokalljátok, hogy az ő hősi, önfeláldozó haláluk után hazánk nagy része még húsz hosszú esztendeig szenvedett rabigában, ne feledjétek, hogy a szabadulás órája eljött a nélkül, hogy ezért egy csöpp vért is kellett volna ontani. Tehát az Isten elfogadta az ő áldozatukat engesztelésül, s vérük hullása nem volt hiába.»

Am az ifjúságnak nemcsak meghalni kell tudni a hazáért, de élni is kell tudni érte. Hogy azonban élni tudjon, eszményeket, ideálokat kell keresnie, akiket követhet, akiket mintaképpül választhat. Ő két ilyen követendő eszményt állít a mai ifjúság elé. Mindkettő nagy és áldozatos munkát végzett nemzetéért, s mindkettőnek a pályája és munkássága szoros kapcsolatban van e várossal. Az egyik Pázmány Péter, a nagy magyar kardinális, akinek nevét az iskola homlokára is írta, a másik Wolf Károly, az újabbkori Magyarország nagy politikusa és államférfia, akinek pályája innét, Érsekújvárból, indult ki, s aki az iskolának is növendéke volt. Ismerteti a szónok a két kiváló magyar férfiú életét és munkásságát, majd ezekkel a szavakkal fejezi be nagyhatású beszédét:

» Kedves újvári diákok! Példát állítottam elétek, melyből láthatjátok, mit tehet egyetlen ember a hazáért, ha egész lelkét ráteszi hitére, meggyőződésére, hazafias küzdelmére. Tanuljatok, dolgozzatok, küzdjétek, hogy egykor Ti is hasznára, dicsőségére lehessetek édes hazánknak.

Tiszelt Tanári Kar! Önökhöz, és kedves újvári diákok, drága ifjú barátaim, Tihozzátok már csak egy szavam van a mi Alma Materünk öregdiákjai nevében: A második évszázad küszöbén Istennel a hazáért, a szebb, a boldogabb magyar jövőért! Előre!»

Az ünnepi beszéd elhangzása után megszólalt a százéves iskola kis hangja, s ennek csengése közben hullott le a lepel a két emléktábláról. A tanulóifjúság képviselőfében egy felsőosztályos diák meggyújtotta a hősök emléktáblája előtt az emlékezés mécsesét. Az ünnepi percek alatt a megjelent közönség és az egész tanulóifjúság mély meghatódottsággal és néma csendben állt feszes vigyázzban, hogy áldozzon az iskola elesett hősei emlékének, és emelje ezeknek a megható perceknek a szent áhitatát,

Az iskola főbejáratának jobb oldali falán lévő hősi emléktáblán fekete márványba vésve a következő szöveg olvasható:

ITT E RÉGI BASTYÁN,
HOL A HŐS ELŐDÖK VÉRÜKET ONTOTTAK
A HITERT ÉS SZABADSÁGÉRT, AZ UTÓDOK
HÁLÁJA TEMPLOMOT EMELT A MŰZSAKNAK,
AMELYBEN AZ IFJUSÁG FELVÉRTEZVÉN MAGAT
HITTEL ÉS TUDÁSSAL: ÉLNI, S HA KELL,
HALNI IS TUDJON A HONÉRT!
1910. SZEPTEMBER 1.

*

AZ INTÉZET HŐSI HALOTTAI 1914—19:

BOGYÓ REZSŐ	ÖLVECZKY JÁNOS
BORZA DÁNIEL szkv.	POKRÓCZY DÁNIEL
DÖMÖTÖR GYULA	SÜMEG KÁLMÁN
GELETA GÉZA	TÁTOS KÁLMÁN
GELETA REZSŐ	THAIN JÁNOS hdp. őrm.
KIACZY ANTAL hdp.	VARINSZKY JÁNOS főhdgy.
KISS FERENC	VRANESITS GYULA főhdgy.
KVETAN LÁSZLÓ hdgy.	BRESZTYÁK KÁROLY
LACZKÓ KÁROLY	BRESZTYÁK SÁNDOR t. lelkész
vitéz MARSOVSZKY BÉLA hdgy.	
NÖLTL REZSŐ	

1941:

CSIFFARY KÁROLY

A bejárat baloldalán található úgynevezett alapítási emléktáblának a szövege a következő:

* 1842—1942 *

AZ ÉRSEKÚJVARI

M. KIR. ÁLL. PÁZMÁNY PÉTER GIMNÁZIUM

SZÁZÉVES JUBILEUMA ALKALMÁBÓL

A CSEHEK ÁLTAL 1919-BEN LEVERT TABLAKAT,
AMELYEKEN AZ ÚJ INTÉZET ALAPÍTÁSÁNAK CÉLJA
ÉS KÖRÜLMÉNYEI VOLTAK FELJEGYEZVE,
ÚJAKKAL PÓTOLJA ÉS AZOK EGYIKÉT
AZ INTÉZET HŐSI HALOTTAINAK SZENTELI.

*

EZ AZ INTÉZET ÉRSEKÚJVÁR VÁROS ÉS A MAGYAR ÁLLAM
KÖLTSÉGÉN 1909—10-BEN ÉPÜLT

I. FERENC JÓZSEF KIRÁLY-URALKODÁSA,
GR. APPONYI ALBERT KULTUSZMINISZTERSEGE IDEJÉN.
A VÁROS POLGARMESTERE MIKLÓSKA ALADÁR,
A POZSONYI TANKER. KIR. FŐIGAZGATÓJA PIRCHALA IMRE,
A GIMNÁZIUM IGAZGATÓJA FINTA FERENC VOLT.

*

SOK VIHART ATÉLT ISKOLANK A RÉGI ERÉNYEKKEL
HALADJON AZ ÚJABB SZÁZADOK FELÉ!

1942. OKTÓBER 4.

Az üdvözlő beszédek.

A két emléktábla leleplezése után a Légierők zenekara a Rákóczi indulót, az intézet ifjúsági énekkara pedig Liszt: Ünnepi dal-át adta elő.

Ezután került sor a jubiláló gimnáziumot üdvözlő beszédekre.

Elsőnek Csaplovics József, komáromi tanker. kir. főigazgató üdvözölte az iskolát a következő magasszárnyalású beszéddel:

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Ifjúság!

Mikor egy évszázaddal ezelőtt Érsekújvár, a fejlődő és gazdagodó mezővároska nagyobb iskolát: gimnáziumot alapított, akkor tulajdonképpen világitótornyot emelt magának. Világitótornyot, hogy onnan fény és melegség áradjon ki e kis városka és a környező Nyitra, Duna, Vág-medence minden magyar lakosára.

Száz esztendeje áll a világitótorny és árasztja magából a fényt, a tudás fényét, a tudományok és ismeretek fényét, és árasztja magából a meleget, a szeretet melegét, az emberi életet megszépítő nemes érzelmek, az emberi lelket a föld porából és sarából a halhatatlan lélek szintjére emelő, a legnagyobb ember eszmények munkára lelkesítő és energiát teremtő melegét.

Érsekújvár városa bizonyára nagy erőfeszítést végzett és jelentős anyagi áldozatot hozott, amikor ezt az iskolát megalapította és évtizedeken át fenntartotta. Ez az áldozat nem volt hiábavaló, az iskola bőven megfizetett érettük, amikor évről-évre mind sűrűbb rajokban, most már tízezrekre menő tömegben bocsátotta ki falai közül az emberi művelődés alapjait megismert és az erkölcsi értékek fegyvereivel felvértezett tanítványait, hogy belőlük műveltebb gazda, iparos, kereskedő, vagy elsősorban tisztviselő és más értelmiségi legyen, s nagyobb részükben e városban vagy ennek környékén elhelyezkedve, dolgozzanak a magyar életnek az ő munkásságuk hatókörébe eső parcelláján, igyekezzenek azt jobbra, termőbbé, szebbé tenni, dolgozva a város és környéke felemelésén, szellemi életének meggazdagításán, értékesítvén az iskolában tanultakat és a lelkükbe edződött erkölcsi értékeket.

Ünnepi szónokunk és az iskolai Évkönyv krónikása felvéste e százados büszke történet jelentősebb állomásait. De ki tudná fotografiába örö-

kíteni azt a lélekmunkát, mely az iskola falain belül folyt? Egy minden képzeletet felülmúló festői tehetség kellene, hogy Önök előtt felvázolja azt a nehéz és lélekemésztő, életenergiát elfogyasztó nevelő és oktatómunkát, annak minden szépségét és gyötrelmét, büszke eredményeit és sokszor megoldhatatlannak látszó nehézségeit, melyek közt a tanár a kezére bízott kis életbimbóból az élet feladatainak megoldására előkészített emberjelöltet farag. Az ecset nagy művésze kellene, aki megfestené ennek a munkának gyermekföltő aggodalmát és örömeit, a nevelők szeretetét és féltését, csüggedéseit és ujjongásait, azt az egész emberfeletti munkát, amely benne van abban az ezer és ezer lélekben, aki ebben az iskolában esett át az emberré levés teremtő lázán. Egy festőgénusz, aki palettájának színeibe örökítené az elhangzott tanítások szépségeit és sugallatait, a serkentő, biztató, intő és védő, ha kellett büntető és fegyelmező szeretetnek és gondozásnak az iskola falai között naponként felcsendülő tanúságtévéseit, a léleképítő munka nagy mozaikját, annak ezer és ezer alkotó kövecskéjét, mely magában lehet kicsiny és jelentéktelennek tűnő, egészében mégis ezekből alakul egy lélek titokzatos és páratlanul gazdag világa.

Csak egy festői lángelme tudná lélekportréba önteni a letűnt tanári testületek munkáját és e munkából a város, a nemzet és az egyének javára kinövekedett értékeket.

Ilyen festő nincs, s mi csak lelkünk szemei elé idézhetjük az iskola múltjának minden szépségét és értékét. Én, ennek az iskolának közvetlen előljárója, örömmel állapíthatom meg, hogy az iskolának múltja és jelene szépségben és értékben gazdag. A világítótorony büszke lehet munkájára. Én örömmel hajtom meg e munka előtt a m. kir. vallás- és közoktatásügyi kormányzat nevében is az elismerés zászlóját.

A szépségben és értékben gazdag múlt azonban kötelező.

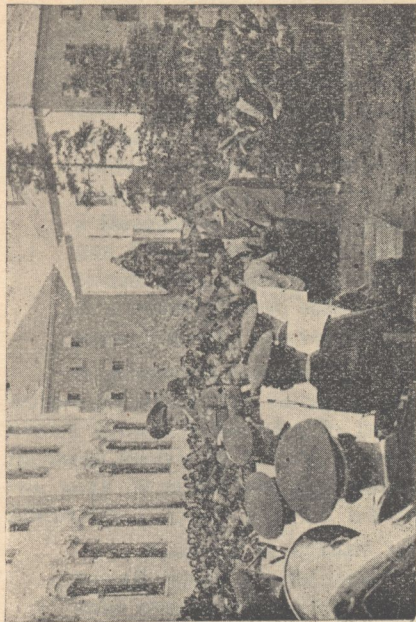
Kötelezi a város közönségét, hivatalosan és egyedeiben. Arra kötelezi, hogy szeresse és tisztelje ennek az iskolának a munkáját, és minden erkölcsi és anyagi erővel támogassa az ősi iskolának és munkásainak tevékenységét. A város polgársága szellemi arcélén hordozza ez iskola áldásos munkájának jegyeit. Szellemi szülőanyját tagadná meg, ha nem lenne a kapott értékekért hálás.

Kötelezi a tanári testületet hivatásszeretettel áthatott, eszményeink tüzetől fűtött rendíthetetlen köteleességteljesítésre. Necsak frázis legyen számukra a szólam, hogy az ifjúság a nemzet jövője, hanem minden tanári gondolatukat és tetteiket átható valóságtudat, mely állandóan ébrentartja a felelősségérzetet: rajtuk múlik, őket számoltatják meg, hogy a történelem milyen ötvözete készül kezeik között az ifjúság gyönyörű történet erejéből, rajtuk múlik, hogy a magyar jövő életterére milyen harcosokat állítanak.

És végül kötelezi az ifjúságot! Ti vagytok, Fiúk, a jövő Magyarország! Mert Magyarország nem hegy és völgy, nem térkép, hanem lakosainak lelkisége. Egy nemzetnek minden vasuti hálózatánál, erdőségeinél, ipartelepeinél, bányáinál sokkal értékesebb kincse az Istennel elteit lelkű, Isten akaratát teljesítő, tiszta erkölcsű, erős, lelkesedni és dolgozni tudó és akaró ifjúság. Soha nem leszünk többetérők, mint amennyit ifjúságunk ér. Mondogatójátok, érzitek, hogy a hazát szeretitek. De a hazaszeretet nem üres érzés, nem szó, hanem cselekedet. A Ti cselekedeteitek a köteleességteljesítés. A Ti köteleességteljesítés a tanulás. Amelyik magyar diák nem tanul, az ne beszéljen nekem hazaszeretetről. Aki tanulásal és munkával

Indul a diáksteféta a volt tanárok sírjához.

A légiőrök zenekarát vezényli Dorostlai Károly.

A hangverseny közönsége.

A kiállítás.

nem vérteli fel magát a magyar élet ráváró feladataira, az nem szereti hazáját! Minden tanulmánytoknál gondoljatok arra, hogy Magyarországnak egykor szüksége lesz rátok. A Ti tanultságotok, tudásotok, testi és lelki fegyelmességtek, energiátok tehetik majd nagygyá Magyarországot. És ennek ellenkezője veszítheti el hazátokat. Posványból, fegyelmességéből, lustaságból és munkaiszonyból nem nő ki sem egyéni, sem nemzeti nagyság! Legyetek Ti mindig a nagy célok harcosai és a szépség büszke lovasai! Álljon előttetek Széchenyi önzetlen alakja és e Széchenyi idézet: »Ha levágják a szárnyaimat, a lábaimon fogok járni, ha levágják a lábaimat, a térdeimen csúszok, s ha levágják a térdeimet, a földön fogok kúszni, csakhogy nemzetem sorsát előbbre vihessem.« A hazaszereletnek ezt a teljes egészünket adó mértékét és teljességét kívánja tőlünk ez a sokat próbált, sokat szenvedett, most is létéért viaskodó és mégis gyönyörű, szép magyar haza!

A gimnázium tulajdonképpeni alapítói és első tanárai a Szent Ferenc-rend szerzetesei voltak. Ott voltak az iskola születésénél és bölcsőjénél, s ifjúkorától kezdve egészen férfikoráig, az iskola felvirágoztatásáig kísérték el. És bár idők folyamán megváltak az intézet vezetésétől, a jubileum alkalmával mégis eljöttek, hogy ők is üdvözöljék a százéves iskolát. Őszinte szeretetből fakadt szíves üdvözlőket P. Dr. B u r k a K e l e m e n tartományfőnökhelyettes tolmácsolta:

A szónok az üdvözlő szavak után a szentferencrendi életeszményről beszélt, amely a rend tagjait évszázadokon keresztül a másoknak használni akarás nemes szolgálatába állította. A magyar ferences barát a történelmi századok hullámverésében nem egyszer példáját adta annak, hogy magyar is, és barát is. Magyar, mert az egyetemes magyar érdekek alázatos szolgálója, a magyar művelődés és lelkiség-alakítás szerény egyútharatója volt, s barát, mert minden magyar ügygel össze tudott forrni. Ennek az életeszménynek a szellemében működtek azok a ferencrendi tanárok is, akik ötven éven keresztül tanítottak az érsekújvári gimnáziumban, s akik az iskolától való megválás után sem szűntek meg figyelemmel kísérni az iskola nemes és áldozatos munkáját. Ez az iskola száz éven keresztül a magyar szellemiség és erkölcsi jellemző kikristályosítója, a magyar nemzeti lét és élet legdrágább, legszentebb intézménye volt. Eppen ezért a szép jubileum alkalmával nemcsak az őszintén érző felebarát, hanem a minden szépért, jóért és nemesért rajongó egész magyar barát szívének melegével köszönti az intézetet s az egész Szűz Máriáról nevezett ferences rendtartomány nevében az Úristen bőséges áldását és segítségét kívánja az iskola további életére és munkájára.

Ezután Nyitra-Pozsony k. e. e. vármegyék nevében Dr. báró M a j t h é n y i J ó z s e f alispán mondott üdvözlő szavakat:

Száz éve annak, hogy Érsekújvár legmagasabbfokú iskolája: a gimnázium megnyitotta kapuit, s száz éve, hogy ez a fontos kultúrintézmény Érsekújvárnak és környékének fiait társadalmi osztályra való tekintet nélkül tanítja és neveli. Hogy milyen eredménnyel, mutatja azoknak az érsekújvári gimnáziumból kikérült jeles személyeknek a sora, akik ma vezető szerepet töltenek be hazánkban. De ennél a szép eredményt felmutató nevelő és oktató munkánál is nagyobb érdeme az iskolának, hogy a kisalföldi magyarság legszélesebb népi rétegeit kapcsolta be nemzeti kultúránkba s tette őket ugyanakkor európai látókörű magyarrá. Ennek az iskolának a munkássága révén került közelebb egymáshoz a falu és a város, kovácsolódott egységes magyar tömeggé ennek a vidéknek magyar lakossága, aminek különösen a csehszlovák uralom idején volt nagy

jelentősége. A magyar szellemi nevelésnek valóságos végvára volt ekkor ez az iskola, s nagy része van abban, hogy a boldog visszacsatolás egy művelt, mély vallásos szellemben s tiszta magyar kultúrában felnevelt ifjúságot talált itt, és kapcsolhatott be mindjárt a nemzet életébe és munkájába. Őszinte szeretettel és büszke örömmel köszönti a vármegye közönsége és a maga nevében ezt a nagymúltú intézetet, s teljes tisztelettel hajtja meg az elismerés zászlaját az intézet volt és jelenlegi tanárainak nevelői munkássága előtt. Az Isten áldását kívánja az iskolára és a tanárok munkájára.

A régi gimnázium épületét, és magát az iskolát is, Érsekújvár város polgárságának áldozatkészsége hozta létre. Hosszú éveken keresztül volt a város az iskola fenntartója, de a cseh megszállás idején bekövetkezett államosítás után is figyelemmel kísérte működését. A minden áldozatra kész város és polgársága nevében Dr. Rézler Gábor polgármester üdvözölte a százéves gimnáziumot:

Beszédének elején a magyarság és az egész világ nemzeteinek mai nehéz helyzetéről és súlyos harcáról rajzolt megrázó képet a szónok. Olyan korban ünnepel most ez az iskola, amikor a nemzetek, és köztük a magyarság sorsa is, hosszú évszázadokra eldőlhet. Kell, hogy ezt a harcot olyan vezető réteg és nemzedék vívja meg, amelyre egy nemzet nyugodtan rábízhatja sorsát. Hogy egy nemzedéknek szilárd hite és megingathatatlan világnézete legyen, az nem utolsó sorban az iskolától is függ. Legyen tehát ez a jubiláló intézet is a szilárd és magabiztos jellem kinevelésének a helye, ahol minden tanuló a tudásbeli ismeretek mellett olyan világnézetet kap, hogy kilépve az életbe, az iskolában kiformált jellem és világnézet segítségével a nemzetnek hasznos és értékes tagjává váljon. Ha ez az iskola tovább is az elődök által kitaposott biztos úton halad, ha továbbra is a Noszkay Ödönök és Mrenna Józsefek szellemében neveli az ifjúságot, akkor nem félti a magyarság jövőjét, mert az ebből az iskolából kikerülő ifjúság mindig meg fogja állni helyét az életben, s hasznos és küzdeni tudó tagja lesz az emberi és a magyar társadalomnak.

A hosszú száz esztendő folyamán ezer és ezer diák végezte ebben az iskolában tanulmányait, s kapott itt egész életre szóló irányítást és útravalót. Az iskola volt diákjainak az Alma Mater iránt érzett háláját Lányi Ferenc műszaki fótanáncos fejezte ki őszinte, keresetlen szavakkal:

Meghatva állnak most az öregdiákok a százesztendőös iskola, a magyar élniakarás e szent szimbóluma előtt. A szívük tele van mondanivalóval, lelki szemeik előtt ezer és ezer kép és emlék kergetőzik, egymásután ébrednek lelkükben egykori tanáraikhoz, az iskolához, és az iskola minden egyes kopott lépcsőfokához, folyosójához, tanterméhez, összefirkált padjához fűződő ragaszkodásuk régi, meleg szálai. És mégis úgy vannak, mint a költő, aki egész úton gondolkodott azon, hogy szép szavakkal fogja rég nem látott édesanyját köszönteni, s a találkozáskor a nagy örömtől és boldogságtól nem jutott szó az ajkára. Ők is úgy állnak a drága édesanya, az Alma Mater előtt. Némán és szótlánul állnak azelőtt az iskola előtt, amely megtanította őket félni az Istent, csüggeni a magyar múlton és bízni a magyar jövőben, megtanította őket szeretni az ősök vérével áztatott drága magyar földet, a muskátli-ablakos kis magyar otthonokat és a pacsirtadaltól hangos magyar határt. S amikor most hátatelt szívvel állnak itt az iskola épülete előtt, buzgó lélekkel fordulnak az Egek Urához, hogy árássa le mindazokra áldását és segítségét, akik ennek az iskolá-

nak a falai között a magyarság szent ügyét szolgálták és szolgálni fogják a jövőben. Meghatott hangú beszédének befejező részében a mostani tanulóifjúsághoz fordul a szónok, s arra kéri őket, hogy legyenek ők is lelkes harcosai és munkásai a magyarságnak, mert a boldogabb magyar jövőendő kivívása az ő kezükben van letéve.

Végül a mostani tanulóifjúság nevében Száraz László nyolcadik osztályos tanuló üdvözölte a jubiláló iskolát:

Lelkes beszédében hitet tett a mellett, hogy ennek az iskolának ifjúsága mindig teljesítette vallási és nemzeti kötelességét, és ha kellett, áldozatot is hozott egyházáért és nemzetéért. Az az ifjúság, amelynek nevében beszél, méltó akar lenni a sok-sok ezer elődhez, az ő nyomukban halad, őket tartja követendő példaképnek. Ha ennek az intézetnek az ifjúsága a következő száz évben sem tér le az elődök által kijelölt helyes útról, s ugyanazokért a célokért és ideálokért fog küzdeni, mint amelyekért az előttük járó diákgenerációk küzdöttek és dolgoztak, akkor az intézet bizton tekinthet az elkövetkező száz év elébe. És ha az iskola hajóját időközben meg is rázzák a viharok, ifjúságát meg is kínozzák a szenvedések, — amint az az elmúlt száz esztendő alatt nem egyszer megtörtént, — a hajó újra révbe jut, a szenvedések pedig csak megacélozzák a fiatal-ság erejét és akarását, s még nagyobb feladatok elvégzésére készítetik.

Az üdvözlőbeszéd elhangzása után az intézet igazgatója ünnepélyesen átvette az emléktáblákat, s fogadalmat tett, hogy az iskola és ifjúsága mindig a legnagyobb tiszteletben fogja azokat tartani.

Majd az emléktáblák megkoszorúzására került sor. Vitéz Barátossy Lajos m. kir. ezredes a honvédség, Dr. báró Majthényi József alispán a vármegye, Dr. Rézler Gábor polgármester Érsekújvár megyei város nevében helyezte koszorút a hősi emléktáblára, míg két lévai gimnáziumi tanuló a szomszédos testvérintézet és általában a középiskolás ifjúság koszorúját tette le.

Az ünnepélyes megkoszorúzás után az intézet ifjúsága díszmenetben vonult el az emléktáblák előtt.

A Himnusz magasztos hangjaival végződött a felemelően szép ünnepség.

A régi gimnáziumban.

A tulajdonképpeni jubileumi ünnepségek lezajlása után a megjelentek, élükön az intézet ifjúságával és az öregdiákokkal, átvonultak a régi gimnázium épületébe. Az öregdiákok nagy része még ebben az épületben végezte tanulmányait, ehhez az épülethez fűzték őket a régi szép diákélet emlékei. Boldogan látták viszont az azóta ugyan kissé megváltozott, de erre az ünnepi alkalomra izléseesen feldíszített régi Aima Matert.

Az épület kapujában Willand János, a régi gimnáziumban jelenleg elhelyezett tanonciskola igazgatója üdvözölte a megjelent öregdiákokat. Üdvözlő beszédében rámutatott arra, hogy öregebb korában az ember mindig szívesen tér vissza a régi kedves emlékekhez, hogy felidézze boldog ifjúkorát s maga is megifjodjék. A volt érsekújvári községi katolikus főgimnázium öregdiákjai is azért jöttek ebbe az épületbe, hogy viszontláthassák egykori örömeik és diákcsínyjeik színhelyét, és hogy felelevenítsék a régi szép emlékeket, a boldog diákkort.

A lelkes köszöntő szavak után az intézet énekkara Sierácki Artúr dr. énektanár vezetésével régi diák- és madárdalokat adott elő, Broczkó Gyula

VII. b. o. tanuló pedig Ady Endre: Üzenet egykori iskolámba című költeményét szavalta el.

Ezután lépett elő dr. Noszkay Ödön kormányfőtanácsos, nyugalmazott gimnáziumi tanár, az iskola egykori növendéke és hosszú időn keresztül volt tanára. Magasröptű beszédének főbb gondolatai a következők voltak:

A száz esztendőből ötvenet ennek az iskolának a falai között töltött el, s ezért feljogosítva érzi magát arra, hogy beszéljen az iskoláról, annak életéről és fejlődéséről, a régi diákéletről, diákokról és a tanárokról.

Először arról a régi Érsekújvárról, a száz év előtti kis mezővárosról beszélt, amelynek polgárai egyszerűségükben is oly lelkes pártfogói voltak a magasabb művelődésnek, hogy anyagi erejükön felül áldozva, létrehozták azt a kisgimnáziumot, amely a mostani hatalmas iskolának a magja volt. Ennek a régi Érsekújvárnak és polgárságának két legfőbb jellemvonása a vallásosság és a hazafiaság volt. Az első adott nekik erőt a csapások és szenvedések elviselésére, és arra, hogy sohase csüggedjenek el, hanem Istenbe vetett bizalommal és hittel haladjanak útjukon, a második indította őket magasztos, nagy áldozatokkal járó dolgok megalkotására. Mindkettő érvényesült az érsekújvári kisgimnázium megalapításánál is, s elkísérte az iskolát egész fejlődésében.

Beszélt ezután a szónok az iskola egyes fejlődési korszakairól, az iskola belső életéről és a kívüllagra tett jótékony hatásáról, felemlítette az iskola fejlődésének legjelentősebb küzdelmes és örömteljes állomásait. Hosszabban időzött a világháború előtti boldog békeévek rajzánál, amikor sor került az iskolának algimnáziumból főgimnáziummá való fejlesztésére, s amikor az intézet tanárai és tanulói egy meghitt nagy családot alkottak.

Az iskola életének legfontosabb, de egyben legnehezebb korszaka a cseh megszállás alatt eltöltött húsz esztendő volt. Ekkor mutatta meg igazán az iskola tanári kara és tanulóifjúsága, hogy azok az alapok, amelyeket száz évvel ezelőtt raktak le, szilárdak és megingathatatlanok voltak, mert minden elnemzetlenítő és vallásellenes törekvés ellenére is az iskola megőrizte keresztény és magyar mivoltát, úgyhogy a hazatéréskor nemhogy megfogyva, de még mind mennyiségben, mind pedig minőségben, lelkiekben meggyarapodva tért vissza a drága anyaország kebelére.

Majd a közelmúlt eseményeit rajzolta meg a jeles szónok, s kiemelte azok érdemeit, akiknek nagy része van abban, hogy az iskola oly szép fejlődésnek indult. Elsősorban Csaplovics József komáromi tankerületi királyi főigazgató és Mrenna József tanügyi főtanácsos, gimnáziumi igazgató munkásságát méltatta, majd az iskola tanári karának működéséről beszélt elismerőleg. Ez a tanári kar, mint a múltban, most különösen megértette az új idők követelményeit, lépést tart a nevelői munka haladásával, s mindent megtesz az iskola jó hírnevének és fejlődésének érdekében. Nemrég még ő is tagja volt ennek a tanári testületnek, s büszkén állítja, hogy életének legboldogabb órái azok voltak, amelyeket e gimnázium tanárainak körében töltött. Nagy hatást keltő, költői szépségű beszédét azzal fejezte be, hogy bizik az iskola szebb jövőjében, mert látja, hogy mindenki, a kultuszminisztertől a kis elsős diákig, az iskola jobbá és szellemileg gazdagabbá tételén dolgozik.

A beszéd elhangzása után az öregdiákok megkoszorúzták az iskola főkapuját, majd bejárták a régi osztálytermeket, s egy-egy teremben hosszabb

ideig is benn maradtak, megkeresvén azt a helyet és padot, ahol sok-sok évvel ezelőtt ültek és tanultak. Közben a kinnmaradt diáksereggel együtt szakadatlanul énekelték a régi diáknótát, a Ballag már a vén diák...-ot.

Ezalatt az iskola udvarán kerékpáros cserkészek sorakoztak fel, hogy virágsokorral és koszorúval a kezükben kimenjenek az érsekújvári temetőbe, s megkoszorúzzák az intézet volt tanárainak itt található sírjait. Egymásután indultak el a staféták, hogy letegyék az őszinte kegyelet virágait azok sírjára, akik oly sokat fáradoztak és áldoztak az érsekújvári gimnáziumi ifjúság jobb nevelése érdekében.

Ezzel a kegyeletes aktussal tulajdonképpen be is fejeződtek az ünnepségek. A régi gimnázium udvaráról azután az öregdiákok az Arany Oroszlán-szálló nagytermébe vonultak át, s közös ebéden vettek részt. Az ebéd ideje alatt több pohárköszöntő hangzott el az iskola volt tanáraitól és tanítványaitól egyaránt.

A társasbéd keretében került sor a »PÁZMÁNY PÉTER GIMNÁZIUM BARÁTAINAK SZÖVETSÉGE« megalakulására. Lányi Ferenc műszaki főtanácsos vetette fel az eszmét, hogy az iskola régi hagyományainak és az összetartozandóság érzésének ápolására üdvös lenne, ha az egybegyűlt öregdiákok megalakítanák a gimnázium volt tanulóinak szövetségét, amely esetleg anyagilag is, de főleg erkölcsileg támogatná az iskolát törekvéseiben. Az egybegyűlt öregdiákok őszinte lelkesedéssel csatlakoztak az indítványhoz, s mindjárt ki is mondták a szövetség megalakulását.

A délutáni és esti vonatok egymásután vitték az öregdiákok kisebb-nagyobb csoportjait, s újra búcsúzni kellett. A lassan meginduló vonat ablakából azonban még hosszan néztek vissza az öregdiákok arra a városra, amelyben ifjúságuk legszebb éveit töltötték, s amelytől most egy felejthetetlenül szép nap emlékével újra el kellett szakadniuk. Szomorúan nézték a mind távolabb és távolabb eső várost, a még messziről is jól látható két templomtornyot, de tudták és érezték szívükben, hogy amint csak tehetik, újra visszatérnek ide, hogy még egyszer megfürödjenek boldog ifjúságuk mindent feledtető vidám emlékeiben, hogy, — legalább lélekben, — újra kisdiaokok lehessenek, mint voltak ezalatt az egy nap alatt, a százéves gimnázium számunkra örökre szép emlékek maradó jubileumi ünnepén.

A százéves gimnázium jubileuma nemcsak ennek a városnak és az iskola volt és mostani növendékeinek az ünnepe volt, de felfigyelt rá az egész ország. Sokan voltak, akik az ország legtávolabbi részéből is eljöttek, hogy szemtanúi lehessenek ennek a szép és meghitt ünnepnek. De tekintélyes volt azoknak a száma is, akik akadályoztatásuk, vagy valami más ok miatt nem jöhettek el ezen a napon Érsekújvárra. Lélekben azonban ők is ünnepeltek, s elküldték üdvözlőlevelüket a jubiláló iskolának.

Elsőnek küldte el meleg üdvözlését Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter és Kósa Kálmán kultuszminiszteri osztályfőnök, akik az éppen arra a napra eső Katolikus Nagygyűlésen való részvételük miatt nem tudták az ünnepségre eljönni. Ugyancsak üdvözölte az iskolát Fáy István m. kir. vallás- és közoktatásügyi politikai államtitkár is.

A tankerületi királyi főigazgatóságok közül dr. Kürti Menyhért kat. tanügyi elnök-főigazgató a Katolikus Tanügyi Főigazgatóság, vitéz Fraknóy József tanker. kir. főigazgató a Budapesti Tanker. Kir. Főigazgatóság, dr. Kemenes Illés tankerületi kir. főigazgató a Budapestvidéki Tanker. Kir. Főigazgatóság, vitéz Ujváry Lajos tanker. kir. főigazgató a Kassai Tanker,

Kir. Főigazgatóság és Koch Nándor tanker. kir. főigazgató a Székesfehérvári Tanker. Kir. Főigazgatóság nevében üdvözölték a jubiláló iskolát.

A középiskolák közül küldöttségileg képviseltette magát a jubileumi ünnepségen valamennyi érsekújvári középfokú iskola, valamint a közelebbfekvő középiskolák közül a balassagyarmati, dunaszerdahelyi, ipolysági, komáromi, lévai, nagysurányi és a szenci állami gimnázium. Táviratban, vagy levélben a következő iskolák keresték fel az intézetet s kívántak sok sikert és eredményt további munkájához: a budapesti m. kir. áll. Erzsébet-Nőiskola Leánygimnáziuma, a budapesti érseki kat. gimnázium, a budapesti m. kir. középiskolai tanárképző-intézet gyakorló gimnáziuma, a budapesti áll. Szent László gimnázium, a csurgói ref. Kollégium Csokonai Vitéz Mihály gimnáziuma, a hajdúböszörményi ref. Bocskay gimnázium, a kecskeméti Kegyeztanítórend róm. kat. gimnáziuma, a kecskeméti Gróf Tisza István gimnázium, a csornai premontrei kanonokrend keszthelyi gimnáziuma, a kisvárdai m. kir. áll. gimnázium, a losonci m. kir. áll. Kármán József gimnázium, a mohácsi városi gimnázium, a nagyvárad premontrei gimnázium, a jászóvári premontrei kanonokrend rosznyói Takács Menyhért gimnáziuma, a salgótarjáni m. kir. áll. gimnázium, a sárospataki Református Főiskola közigazgatósága, a soproni Szent Orsolya-rendi róm. kat. Leánygimnázium, a soproni m. kir. áll. Széchenyi István gimnázium, a székesfehérvári sz. kir. város Árpádházi Boldog Margit Leánygimnáziuma, és a székesfehérvári ciszterci rend Szent István gimnáziuma.

A testületek részéről a Budapesten székelő Országos Középiskolai Tanár-egyesület nevében Bernolák Kálmán elnök és vitéz Temesgyörgy Győző főtitkár, az Érsekújvár és Környéke Magyar Akadémikusok Keresztény Köre nevében pedig Déry József elnök és Streba Lajos titkár üdvözölték a gimnáziumot jubileuma alkalmával.

De szinte felsorolhatatlan azoknak az üdvözléseknek a száma, amelyeket az intézet volt növendékei, még az ország legtávolabb fekvő vidékeiről is küldtek a szeretett Alma Maternak. Egyet azonban mégis ki kell emelni ezek közül az üdvözlések közül. Dr. Jaksics Lajosnak, az Érsekújvárból Székesfehérvárra költözött nyug. körorvosnak, az iskola legöregebb élő tanítványának őszinte szeretetből fakadt üdvözlését. Dr. Jaksics Lajos 1861—65. között, tehát éppen nyolcvan évvel ezelőtt végezte az érsekújvári aligimnáziumban tanulmányait s a jubiláló iskolának küldött üdvözlését ezzel az ügyes disztichonnal fejezi be:

SZAZADOS ÜNNEPEDEN HOGY RÉSZTVEHET RÉGI DIAKOD,
ISTENI GONDVISELÉS! ÁLDOM A SZENT KEZEDET.

Valóban mindnyájan az isteni Gondviselésnek köszönhetjük, hogy tanui lehetünk az iskola felemelően szép ünnepének, s ha az isteni Gondviselés továbbra is fog örködni az iskola tanulóifjúsága, tanári kara és egész élete, fejlődése fölött, akkor a jubiláló iskola biztos tekinthet az elkövetkező száz év elé.

Majar József.